A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (negyedik tanács)

2011. május 5.*

A C-201/10. és C-202/10. sz. egyesített ügyekben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelmek tárgyában, amelyeket a Finanzgericht Hamburg (Németország) a Bírósághoz 2010. április 26-án érkezett, 2010. február 12-i határozataival terjesztett elő az előtte

a **Ze Fu Fleischhandel GmbH** (C-201/10),

a **Vion Trading GmbH** (C-202/10)

és

a **Hauptzollamt Hamburg-Jonas**

között folyamatban lévő eljárásokban,

* Az eljárás nyelve: német.

A BÍRÓSÁG (negyedik tanács),

tagjai: J.-C. Bonichot tanácselnök, K. Schiemann, L. Bay Larsen, C. Toader (előadó) és A. Prechal bírák,

főtanácsnok: E. Sharpston,
hivatalvezető: K. Malacek tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2011. február 16-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– a Ze Fu Fleischhandel GmbH képviseletében D. Ehle Rechtsanwalt,

– a Vion Trading GmbH képviseletében K. Landry és G. Schwendinger Rechtsanwälte,

– az Európai Bizottság képviseletében G. von Rintelen és M. Vollkommer, meghatalmazotti minőségben,

tekintettel a főtanácsnok meghallgatását követően hozott határozatra, miszerint az ügy elbírálására a főtanácsnok indítványa nélkül kerül sor,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló, 1995. december 18-i 2988/95/EK, Euratom tanácsi rendelet (HL L 312., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 1. fejezet, 1. kötet, 340. o.) 3. cikke (1) és (3) bekezdésének, valamint az arányosság és a jogbiztonság elvének értelmezésére vonatkoznak.

2 E kérelmeket a Ze Fu Fleischhandel GmbH és a Vion Trading GmbH (a továbbiakban: az alapeljárások felperesei), valamint a Hauptzollamt Hamburg-Jonas (a továbbiakban: Hauptzollamt) között export-visszatérítések visszafizetése tárgyában folyamatban lévő eljárások keretében terjesztették elő.

Jogi háttér

Az uniós jog

3 A 2988/95 rendelet harmadik preambulumbekezdése szerint: „a Közösségek pénzügyi érdekeire nézve hátrányos jogszabályokat minden területen fel kell számolni [helyesen: a Közösségek pénzügyi érdekeire nézve hátrányos cselekményekkel szemben minden területen fel kell lépni]”.

4 E rendelet ötödik preambulumbekezdése előírja:

„[…] a szabálytalan magatartásról és az ahhoz kapcsolódó közigazgatási intézkedésekről és szankciókról a jelen rendelettel összhangban az ágazati szabályok rendelkeznek”.

5 Ugyanezen rendelet 1. cikke ekként rendelkezik:

„(1) Az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelme céljából a közösségi joggal kapcsolatos szabálytalanságok esetére egy keretszabályozás kialakítására kerül sor az egységes ellenőrzések, a közigazgatási intézkedések, továbbá szankciók tekintetében.

(2) Szabálytalanság a közösségi jog valamely rendelkezésének egy gazdasági szereplő általi, annak cselekménye vagy mulasztása útján történő megsértése, amelynek eredményeként a Közösségek általános költségvetése vagy a Közösségek által kezelt költségvetések kárt szenvednek vagy szenvednének, akár közvetlenül a Közösségek nevében beszedett saját forrásokból származó bevétel csökkenése vagy kiesése révén, akár indokolatlan kiadási tételek miatt.”

6 A 2988/95 rendelet 3. cikkének (1) és (3) bekezdése előírja:

„(1) Az eljárás elévülési ideje az 1. cikk (1) bekezdésében említett szabálytalanság elkövetését követő négy év. Mindazonáltal az ágazati szabályok ennél rövidebb, de legalább hároméves időszakot is előírhatnak.

Folyamatos vagy ismételt szabálytalanságok esetében az elévülési idő azon a napon kezdődik, amikor a szabálytalanság megszűnt. […]

A hatáskörrel rendelkező hatóságnak a szabálytalansággal kapcsolatos bármely vizsgálata vagy eljárása, amelyről az érintett személyt tájékoztatták, megszakítja az elévülést. A megszakadást kiváltó cselekményt követően az elévülés újrakezdődik.

[…]

(3) A tagállamok fenntartják maguknak a lehetőséget, hogy az (1) […] bekezdésben előírtnál hosszabb időszakot alkalmazzanak."

7 E rendelet 4. cikkének (1) és (4) bekezdése így szól:

„(1) Főszabályként minden szabálytalanság a jogtalanul megszerzett előny elvonását vonja maga után:

– tartozás tárgyát képező vagy jogtalanul kapott összegek utáni fizetési vagy visszafizetési kötelezettség formájában,

[…]

(4) Az e cikkben előírt intézkedések nem minősülnek szankciónak."

A nemzeti jog

8 A Finanzgericht Hamburg tájékoztatása szerint az alapügyek tényállásának megvalósulása idején Németországban nem szabályozta különös rendelkezés a jogalap nélkül nyújtott előnyökre vonatkozó közigazgatási jogviták elévülési idejét. Ugyanakkor mind a német közigazgatás, mind pedig a német bíróságok „analógia útján" a német polgári törvénykönyv (Bürgerliches Gesetzbuch, a továbbiakban: BGB) általános részének 195. cikkében előírt harmincéves elévülési időt alkalmazták. Viszont 2002 óta ez az általános elévülési idő – főszabály szerint – három évre csökkent.

Az alapeljárások és a C-278/07–C-280/07. sz. egyesített ügyekben lefolytatott előzetes döntéshozatali eljárás

9 Az alapeljárások felperesei 1993-ban marhahúst vetettek vámkezelés alá annak jordániai exportja céljából, és erre tekintettel kérelmüknek megfelelően exportelőleg-visszatérítésben részesültek. Az 1998 elején elvégzett ellenőrzések eredményeként megállapítást nyert, hogy a szóban forgó hússzállítmányokat árutovábbítási vagy újraexportálási eljárás keretében valójában Irakba továbbították.

10 Ilyen körülmények között a Hauptzollamt 1999. szeptember 23-i határozataival követelte a szóban forgó export-visszatérítések visszafizetését.

11 Ezért az alapeljárások felperesei és a Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb GmbH & Co az említett határozatok ellen keresetet nyújtottak be a Finanzgericht Hamburghoz. Utóbbi a 2005. április 21-i ítéletében azzal az indokolással adott helyt e kereseteknek, hogy a 2988/95 rendelet 3. cikke (1) bekezdésének első albekezdésében előírt elévülési szabály a szóban forgó visszafizetések akadályát képezi, mivel azokat a vitatott exportügyletek után több mint négy év elteltével követelték.

12 Az említett Finanzgericht e határozatai ellen a Hauptzollamt felülvizsgálat iránti kérelmet nyújtott be a Bundesfinanzhofhoz.

13 A Bundesfinanzhof, megállapítva többek között azt, hogy a kifogásolt szabálytalanságok a 2988/95 rendelet elfogadása előtti időszakra vonatkoznak, az eljárás felfüggesztéséről határozott, és előzetes döntéshozatal céljából a három, C-278/07–C-280/07. sz. ügyben a következő, azonos szövegezésű kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

„1) A […] 2988/95 […] rendelet 3. cikke (1) bekezdése első albekezdésének első mondata szerinti elévülési idő irányadó-e abban az esetben is, ha a szabálytalanságot az említett rendelet hatálybalépését megelőzően követték el, vagy az a hatálybalépést megelőzően szűnt meg?

2) Az ott szabályozott elévülési idő irányadó-e egyáltalán olyan közigazgatási intézkedések tekintetében, mint amilyen a szabálytalanság elkövetése következtében nyújtott export-visszatérítés visszakövetelése?

Az e kérdésekre adandó igenlő válasz esetén:

3) A 2988/95 […] rendelet 3. cikke (3) bekezdésének megfelelően alkalmazhat-e a tagállam hosszabb elévülési időt abban az esetben is, ha a hosszabb elévülési időt a tagállam joga már az említett rendelet elfogadását megelőzően is előírta? Alkalmazható-e ilyen hosszabb elévülési idő abban az esetben is, ha azt nem az export-visszatérítés visszafizetésére vagy általában a közigazgatási intézkedésekre vonatkozó különös rendelkezés, hanem az érintett tagállam általános, a különös rendelkezésekben nem szabályozott összes egyéb elévülési esetre vonatkozó rendelkezése (általános rendelkezés) írta elő?"

14 Ezen előzetes döntéshozatal iránti kérelmek szolgáltak a Bíróság C-278/07–C-280/07. sz. Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb egyesített ügyekben 2009. január 29-én hozott ítéletének (EBHT 2009., I-457. o.) alapjául, amelyben a Bíróság a következőképpen határozott:

„1) A […] 2988/95 […] rendelet 3. cikke (1) bekezdésének első albekezdésében előírt elévülési idő alkalmazandó az olyan közigazgatási intézkedésekre, mint az exportőr által elkövetett szabálytalanságok miatt jogosulatlanul kapott export-visszatérítés visszakövetelése.

2) Az alapügyekben szóban forgóhoz hasonló helyzetekben a 2988/95 rendelet 3. cikke (1) bekezdésének első albekezdésében előírt elévülési idő:

– alkalmazandó az e rendelet hatálybalépése előtt elkövetett szabálytalanságokra; és

– a szóban forgó szabálytalanság elkövetésének időpontjával indul meg.

3) Azon hosszabb elévülési idő, amelyet a tagállamok a 2988/95 rendelet 3. cikkének (3) bekezdése alapján továbbra is előírhatnak, következhet az e rendelet elfogadásának időpontjánál korábbi általános rendelkezésekből."

Az alapeljárásokban bekövetkező fejlemények és a jelen ügyekben előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

15 A Bundesfinanzhof 2009. július 7-i ítéletében azzal az indokolással helyezte hatályon kívül a Finanzgericht Hamburg 2005. április 21-i ítéletét és utalta vissza az ügyeket utóbbi elé, hogy a visszafizetési igény nem évült el, mivel a BGB 195. §-a 2001 végéig „analógia útján" alkalmazható és alkalmazandó volt. E bíróság elutasította az alapeljárások felpereseinek érvelését, amely szerint, ha „analógia útján" kellene elévülési időt alkalmazni, akkor inkább az adóügyekben érvényes tízéves elévülési idő, s nem pedig a BGB-ben előírt harmincéves elévülési idő lenne az irányadó.

16 A Bundesfinanzhof ezen ítéletével kapcsolatban a Finanzgericht Hamburg a következőket állapítja meg:

„A Bundesfinanzhof azon jogi álláspontot képviselte, hogy a BGB 195. §-a – a 2001 végéig hatályos szövege (a továbbiakban: a BGB 195. §-ának korábbi változata) szerint – analógia útján alkalmazandó. Azt nem vizsgálta, hogy az export-visszatérítésnek a nyújtásától számított közel harminc év elteltével történő visszakövetelése esetén sérül-e a jogbiztonság elve. Amennyiben igen, a Bundesfinanzhof a nemzeti jogszabály által előírt aránytalanul hosszú időt az alkotmányjogi vagy közösségi jogi követelmények betartásával – rendkívüli bírói jogkörben eljárva – ésszerű mértékűre rövidíthetné. A Bundesfinanzhof nem tartotta szükségesnek megvizsgálni azt és

konkrét döntést hozni arról, hogy e rendkívüli bírói jogkör gyakorlásának keretében le kell-e rövidíteni a BGB 195. §-ának korábbi változata szerinti időt, vagy legalábbis e rendelkezés megfelelő alkalmazásával szükséges-e rövidebb időt megállapítani – a jogbiztonság és a jogbéke érdekében – a szabálytalanság következtében jogosulatlanul kapott export-visszatérítés visszafizetése iránti igény elévülésére. Az elévülést ugyanis semmiképpen nem lehet olyan rövid időtartamban megszabni, hogy az alperes által érvényesített igény a határozat meghozatalakor már elévült legyen."

17 A kérdést előterjesztő bíróság – ennyiben csatlakozva Sharpston főtanácsnoknak a fent hivatkozott Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb egyesített ügyekben ismertetett indítványában kifejtett véleményéhez – egyrészről úgy véli, hogy a BGB-n alapuló elévülési szabálynak az export-visszatérítések visszakövetelésére való, „analógia útján" történő alkalmazása összeegyeztethetetlen a jogbiztonság elvével, másrészről pedig a harmincéves elévülési idő ilyen jogvitára való alkalmazása az arányosság elvébe ütközik, mivel e határidők nem ésszerűek.

18 E bíróság különösen nem ért egyet a Bíróság fent hivatkozott Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb egyesített ügyekben – a Bundesfinanzhof kezdeményezésére – hozott ítéletének utóbbi általi értelmezésével. Ugyanis a Bundesfinanzhof – a Bíróság „hallgatását sokatmondónak" tartva arról a kérdésről, hogy egy polgári jogi szabálynak a jogosulatlanul kapott export-visszatérítések visszafizetésére vonatkozó jogvitára való „analógia útján" történő alkalmazása a 2988/95 rendelet 3. cikke (3) bekezdésének hatálya alá tartozik-e – azt a következtetést vonta le, hogy a Bíróság főszabály szerint jóváhagyta ezt a jogalkalmazást, és – a jogbiztonság és az arányosság elvére tekintettel – nem volt ellenvetése azzal kapcsolatban, hogy a harmincéves elévülési szabályt ekképpen alkalmazzák. Márpedig a Finanzgericht úgy véli, hogy a Bíróságnak nem volt alkalma arra, hogy előzetes döntésében vizsgálja e szempontokat,

és azokkal részletesen foglalkozzon, mivel a Bundesfinanzhof nem terjesztett elé ezzel kapcsolatban egyértelműen meghatározott kérdést.

19 A kérdést előterjesztő bíróság az alábbiakat is megállapítja:

„A [Bundesfinanzhof] a már említett 2009. július 7-i ítéletében olyan rendkívüli hatáskört tulajdonított magának, amelynek alapján – mintegy jogalkotóként – jogosult a bírói jogfejlesztés révén a harmincéves elévülési időt ésszerű időtartamúra lerövidíteni. Az, hogy a Németországban hatályos elévülési idő pontosan meddig tart a BGB 195. §-ának analógia útján alkalmazott korábbi változata szerint, jelenleg nem ismert. Ugyanis nem határozható meg és nem látható előre, hogy a Bundesfinanzhof a jövőben gyakorolni fogja-e e rendkívüli hatáskört, és ha igen, milyen mértékben. Ezen ítélkezési gyakorlat alapján csupán az állapítható meg, hogy a BGB 195. §-ának analógia útján alkalmazott korábbi változata által előírt elévülési idő legalább hat, legvégső esetben pedig harminc év. Ezen ítélkezési gyakorlat alapján a Németországban hatályos elévülési idő e huszonnégy éves időszakon belül tart valameddig a BGB 195. §-ának analógia útján alkalmazott és adott esetben a bírói jogfejlesztés által módosított korábbi változata szerint."

20 Ilyen körülmények között a Finanzgericht Hamburg úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

„1) A jogbiztonság közösségi jogi elvébe ütközik-e a BGB 195. §-ának 2001 végéig hatályos szövege szerinti elévülési időnek a jogosulatlanul kapott export-visszatérítés visszafizetésére vonatkozó igényekre – analógia útján – történő alkalmazása?

2) Az arányosság közösségi jogi elvébe ütközik-e a BGB 195. §-a szerinti harminc-éves elévülési időnek a jogosulatlanul kapott export-visszatérítés visszakövetelése esetében történő alkalmazása?

3) A 2. kérdésre adott igenlő válasz esetén: a jogbiztonság közösségi jogi elvébe ütközik-e a 2988/95 [...] rendelet 3. cikkének (3) bekezdése értelmében hosszabb – elismert rendkívüli bírói jogkör gyakorlásával esetről esetre meghatározott – nemzeti elévülési idő alkalmazása?"

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első kérdésről

21 A kérdést előterjesztő bíróság első kérdésével lényegében azt kívánja megtudni, hogy a jogbiztonság elvével ellentétes-e, ha – a 2988/95 rendeletben meghatározott uniós pénzügyi érdekek védelmével összefüggésben – az e rendelet 3. cikkének (3) bekezdése szerinti „hosszabb" nemzeti elévülési idő azon alapulhat, hogy az általános nemzeti jogi rendelkezésben előírt elévülési időt „analógia útján" alkalmazzák a jogalap nélkül folyósított export-visszatérítés visszafizetésére.

22 Előzetesen meg kell állapítani, amint a kérdést előterjesztő bíróság is utalt rá, hogy a fent hivatkozott C-278/07–C-280/07. sz. egyesített ügyekben előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdés keretében lényegében azt kívánták megtudni a Bíróságtól, hogy a 2988/95 rendelet 3. cikkének (3) bekezdése szerinti „hosszabb" nemzeti elévülési idő következhet-e az e rendeletnél korábbi általános jogi rendelkezésből. Ugyanakkor a Bíróságot még nem kérdezték kifejezetten arról, ami a jelen előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés tárgyát képezi, és amely az ilyen rendelkezés, a jelen esetben export-visszatérítések visszafizetését érintő sajátos jogvita esetében egy általános jogszabály, „analógia útján" való alkalmazásának feltételeire irányul, amely alkalmazást nem a nemzeti jogalkotó, hanem bíróság rendelte el.

23 Olyan helyzetekben, mint az alapügyekben, amelyekben a gazdasági szereplőknek felrótt szabálytalanságokat 1993-ban a harmincéves nemzeti elévülési szabály időbeli hatálya alatt követték el, az ilyen szabálytalanság következtében jogosulatlanul kapott összegek felfüggesztő hatályú aktus hiányában a 2988/95 rendelet 3. cikke (1) bekezdésének első albekezdésében előírt négyéves elévülési szabály alkalmazása alapján az 1997. év folyamán évülhettek el, feltéve hogy az a tagállam, amelyben a szabálytalanságokat elkövették, nem élt az e rendelet 3. cikkének (3) bekezdésében számára fenntartott lehetőséggel (lásd a fent hivatkozott Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 36. és 38. pontját).

24 Kétségtelen, hogy a 2988/95 rendelet és különösen a 3. cikke (1) bekezdése első albekezdésének az elfogadásával az uniós jogalkotó e területen általánosan alkalmazandó elévülési szabályt kívánt bevezetni, amellyel egyrészt valamennyi tagállamban alkalmazott minimális határidőt szándékozott meghatározni, és másrészt ki akarta zárni azt a lehetőséget, hogy az uniós költségvetésből jogosulatlanul kapott összegeket a vitatott kifizetéseket érintő szabálytalanság elkövetése utáni négyéves időszak eltelte után visszakövetelj ék (a fent hivatkozott Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 27. pontja).

25 Mivel azonban az uniós jogalkotó kifejezetten előírta, hogy a tagállamok a négyéves minimális határidőnél hosszabb elévülési időt is előírhatnak, meg kell állapítani, hogy az említett jogalkotó nem kívánta egységesíteni az e téren alkalmazandó határidőket, így a 2988/95 rendelet hatálybalépése végeredményben nem késztethette a tagállamokat arra, hogy négy évre csökkentsék azokat az elévülési időket, amelyeket – az e területen korábban fellelhető uniós jogszabályok hiányában – a múltban alkalmaztak.

26 A 2988/95 rendelet 3. cikkének (3) bekezdésében előírt lehetőség keretében a tagállamok széles mérlegelési jogkört tartanak fenn a maguk számára hosszabb elévülési idő megállapítását illetően, amelyet az Unió pénzügyi érdekeit sértő szabálytalanság esetén kívánnak alkalmazni (a C-131/10. sz. Corman-ügyben 2010. december 22-én hozott ítélet [EBHT 2010., I-14199. o.] 54. pontja).

27 A 2988/95 rendelet ugyanis nem ír elő arra vonatkozóan tájékoztatási vagy értesítési mechanizmust, hogy a tagállamok a 3. cikke (3) bekezdésének megfelelően éltek-e a hosszabb elévülési idő előírására vonatkozó lehetőségükkel. Ebből következik, hogy uniós szinten nem írtak elő olyan ellenőrzési formát, amely mind a tagállamok által az e rendelkezés alapján alkalmazott eltérő elévülési időt, mind azon ágazatokat érinti, amelyekben e határidő alkalmazásáról döntöttek (a fent hivatkozott Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 45. pontja, valamint a fent hivatkozott Corman-ügyben hozott ítélet 55. pontja).

28 Az alapügyekben, amint a kérdést előterjesztő bíróság is utalt rá, a 2988/95 rendelet hatálybalépése után a német bíróságok továbbra is alkalmazták a BGB 195. §-a szerinti harmincéves elévülési időt a gazdasági szereplők által jogosulatlanul kapott exportvisszatérítés visszakövetelésére irányuló igényekre.

29 E tekintetben a Bíróság a fent hivatkozott C-278/07–C-280/07. sz. egyesített ügyekben a Bundesfinanzhof által előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdésre adott válaszában – amely szerint azon hosszabb elévülési idő, amelyet a tagállamok a 2988/95 rendelet 3. cikkének (3) bekezdése alapján továbbra is előírhatnak, következhet az e rendelet elfogadásának időpontjánál korábbi általános rendelkezésekből – hallgatólagosan, de szükségszerűen megerősítette e bíróság számára, hogy az említett államok alkalmazhatnak ilyen hosszabb határidőket annak révén, hogy a jogosulatlanul kapott előnyök visszakövetelésére négy évnél hosszabb elévülési időt előíró, általános rendelkezés alkalmazását bírósági úton rendelik el, ami olyan gyakorlat, amelyet a német bíróságok „analógia útján" történő alkalmazásnak tekintenek.

30 Az ilyen gyakorlat főszabály szerint megengedhető az uniós jogra és különösen a 2988/95 rendelet 3. cikkének (3) bekezdésére tekintettel (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 47. pontját). Ugyanakkor még az is szükséges, hogy e gyakorlat tiszteletben tartsa e jog általános elveit, köztük a jogbiztonság elvét (lásd ebben az értelemben a C-367/09. sz., SGS Belgium és társai ügyben 2010. október 28-án hozott ítélet [EBHT 2010., I-10761. o.] 40. pontját).

31 E szempontból az alapeljárások felperesei különösen úgy érvelnek, hogy miután a 2988/95 rendelet 3. cikke (1) bekezdésének első albekezdésében előírt közvetlen hatályú általános elévülési szabály a német jogrendben hatályba lépett, amely orvosolta azt, hogy e jogrendben e területen nem volt különös szabály, a nemzeti hatóságoknak és bíróságoknak nem volt már okuk arra, és ezért – őket ilyen eljárásra utasító nemzeti jogszabályi rendelkezés hiányában – már nem is tehették volna meg, hogy „analógia útján" továbbalkalmazzák a BGB-n alapuló általános elévülési szabályt az e rendelet szerinti „szabálytalansággal" kapcsolatos eljárásra.

32 E tekintetben meg kell állapítani, hogy az olyan szabálytalansággal kapcsolatos eljárással összefüggésben, amely az Unió pénzügyi érdekeit sérti, és olyan közigazgatási intézkedéshez vezet, mint a gazdasági szereplőnek a jogosulatlanul kapott exportvisszatérítések visszafizetésére való kötelezése, a jogbiztonság elve különösen azt követeli, hogy e gazdasági szereplő helyzete a nemzeti hatósággal szembeni jogai és kötelezettségei tekintetében ne legyen meghatározhatatlan ideig vitatható (lásd analógia útján a C-472/08. sz. Alstom Power Hydro ügyben 2010. január 21-én hozott ítélet [EBHT 2010., I-623. o.] 16. pontját), ennélfogva az ilyen szabálytalanságra elévülési időt kell alkalmazni, és ahhoz, hogy a jogbiztonság fenntartására irányuló célját elérhesse, e határidőt előzetesen kell megállapítani (lásd a 41/69. sz., ACF Chemiefarma kontra Bizottság ügyben 1970. július 15-én hozott ítélet [EBHT 1970., 661. o.] 19. pontját, valamint a C-62/00. sz. Marks & Spencer ügyben 2002. július 11-én hozott ítélet [EBHT 2002., I-6325. o.] 39. pontját). Következésképpen az elévülési idő „analógia útján" történő bármely alkalmazásának a jogalanyok számára kellően előreláthatónak kell lennie (lásd analógia útján a C-445/06. sz. Danske Slagterier ügyben 2009. március 24-én hozott ítélet [EBHT 2009., I-2119. o.] 34. pontját).

33 Bizonyos, hogy az ilyen gazdasági szereplő könnyebben meg tudja állapítani az általa elkövetett szabálytalansággal kapcsolatos eljárásra vonatkozó elévülési időt, ha a nemzeti jogalkotó e határidőt és annak e szabálytalansággal érintett területen való alkalmazását a vonatkozó területen érvényes különös rendelkezésben rögzíti. Azonban, ha a nemzeti jogalkotó nem hozott különös rendelkezést olyan területen, mint például az uniós költségvetés rovására jogosulatlanul kapott export-visszatérítések visszafizetése, amiről úgy tűnik, hogy az alapügyekben is szó van, főszabály szerint nem ellentétes a jogbiztonság elvével, ha a közigazgatási és igazságügyi hatóságok – az ilyen gazdasági szereplő által ismert korábbi ítélkezési gyakorlatuknak megfelelően – „analógia útján" tovább alkalmaznak egy polgári jogi rendelkezésben előírt általános elévülési időt, amely hosszabbnak bizonyul, mint a 2988/95 rendelet 3. cikke (1) bekezdésének első albekezdésében előírt négyéves határidő.

34 Ugyanakkor az ilyen jogalkalmazás csak abban az esetben felel meg a jogbiztonság elvének, ha olyan ítélkezési gyakorlatból ered, amely kellően előrelátható volt. E tekintetben elegendő arra emlékeztetni, hogy nem a Bíróság feladata, hogy a jelen előzetes döntéshozatali eljárás keretében megállapítsa, hogy létezik-e, vagy sem, ilyen ítélkezési gyakorlat.

35 A fentiekből következik, hogy olyan körülmények között, mint amelyek az alapügyekben szerepelnek, főszabály szerint nem ellentétes a jogbiztonság elvével, ha a 2988/95 rendeletben meghatározott uniós pénzügyi érdekek védelmével összefüggésben és e rendelet 3. cikke (3) bekezdésének alkalmazásában valamely tagállam nemzeti hatóságai és bíróságai egy jogalap nélkül folyósított export-visszatérítés visszafizetésére vonatkozó jogvita esetén „analógia útján" alkalmaznak olyan elévülési időt, amely általános nemzeti jogi rendelkezésen alapul, feltéve azonban, hogy az ilyen, ítélkezési gyakorlatból eredő jogalkalmazás kellően előrelátható volt, aminek vizsgálata a kérdést előterjesztő bíróságra hárul.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésről

36 A kérdést előterjesztő bíróság második kérdésével lényegében azt kívánja megtudni, hogy ellentétes-e az arányosság elvével, ha – a 2988/95 rendelet 3. cikkének (3) bekezdésében a tagállamok számára biztosított jog érvényesítése során – harmincéves elévülési időt alkalmaznak jogosulatlanul kapott export-visszatérítések visszafizetésére vonatkozó jogvita esetén.

37 Amint a jelen ítélet 26. és 30. pontjából következik, noha a tagállamok – a 2988/95 rendelet 3. cikkének (3) bekezdésében előírt lehetőség keretében – széles mérlegelési

jogkört tartanak fenn a maguk számára hosszabb elévülési idő megállapítását illetően, amelyet az Unió pénzügyi érdekeit sértő szabálytalanság esetén kívánnak alkalmazni, ezeknek az államoknak tiszteletben kell tartaniuk az uniós jog általános elveit, különösen az arányosság elvét.

38 Így különösen a 2988/95 rendelet 3. cikkének (3) bekezdése szerinti „hosszabb" nemzeti elévülési idő nyilvánvalóan nem haladhatja meg azt a mértéket, amely az Unió pénzügyi érdekeinek védelmére irányuló cél eléréséhez szükséges (lásd ebben az értelemben a C-221/09. sz. AJD Tuna ügyben 2011. március 17-én hozott ítélet [EBHT 2011., I-1655. o.] 79. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

39 E tekintetben meg kell állapítani, hogy azok a hosszabb elévülési idők, amelyeket így a tagállamok a 2988/95 rendelet 3. cikkének (3) bekezdése alapján alkalmazhatnak, tagállamonként nagyon különböznek, és nagymértékben függnek ezen államok jogi hagyományaitól, valamint attól, hogy jogrendjükben mi az uralkodó felfogás azon időszakkal kapcsolatban, amely a gondos közigazgatás számára szükséges és elegendő az állami hatóságok és a nemzeti költségvetések rovására elkövetett szabálytalanságok üldözéséhez.

40 Továbbá az a tény, hogy valamely tagállam az e rendelkezésben szereplő jogosultság keretében rövidebb elévülési időket ír elő, mint amelyeket más tagállam megszabott, nem jelentheti azt, hogy ez utóbbi elévülési idők aránytalanok (lásd analógia útján a C-141/07. sz., Bizottság kontra Németország ügyben 2008. szeptember 11-én hozott ítélet [EBHT 2008., I-6935. o.] 51. pontját, valamint a C-562/08. sz. Müller Fleisch ügyben 2010. február 25-én hozott ítélet [EBHT 2010., I-1391. o.] 45. pontját).

41 Azt is meg kell állapítani, hogy nem kizárt, hogy egy polgári jogi rendelkezésen alapuló harmincéves elévülési szabály szükségesnek és arányosnak tűnhet – különösen magánszemélyek közötti jogvitákban –, tekintettel az említett szabállyal követett és a nemzeti jogalkotó által meghatározott célra.

42 Más lesz ugyanakkor az ilyen elévülési szabály megítélése az arányosság elvéhez mérten, ha e szabályt „analógia" útján alkalmazzák azért, hogy olyan célt kövessenek, amely eltér attól a céltól, amely a nemzeti jogalkotót a szabály elfogadásakor vezérelte, a jelen esetben – az alapügyekben – pedig azért, hogy az uniós jogalkotó által meghatározott célt kövessék.

43 Márpedig e szempontból tekintve az Unió pénzügyi érdekeinek védelmére irányuló célt, amellyel kapcsolatban az uniós jogalkotó úgy ítélte meg, hogy négyéves, vagy akár hároméves elévülési időszak már önmagában is elegendő idő ahhoz, hogy lehetővé tegye a nemzeti hatóságok számára azon szabálytalanságok üldözését, amelyek e pénzügyi érdekeket sértik, és olyan intézkedés meghozatalához vezethetnek, mint a jogosulatlanul kapott előny visszakövetelése, úgy tűnik, hogy az említett hatóságok számára biztosított harmincéves időszak meghaladja azt a mértéket, amely a gondos közigazgatás számára szükséges.

44 Ugyanis meg kell állapítani, hogy erre a közigazgatásra általános gondossági kötelezettség hárul az általa teljesített, de az uniós költségvetést terhelő kifizetések szabályszerűségének ellenőrzésében, tekintettel arra, hogy a tagállamoknak teljesíteniük kell az EU 4. cikk (3) bekezdése szerinti általános gondossági kötelezettséget, amely azt jelenti, hogy intézkedéseket kell hozniuk a szabálytalanságok gyors orvoslása érdekében (lásd analógia útján a C-277/98. sz., Franciaország kontra Bizottság ügyben 2001. november 13-án hozott ítélet [EBHT 2001., I-8453. o.] 40. pontját).

45 Ilyen körülmények között azon lehetőség elismerésével, hogy a tagállamok e közigazgatás számára olyan hosszú eljárási határidőt engedhetnek, mint amellyel a harmincéves elévülési szabály jár, némiképp tétlenségre ösztönöznénk a nemzeti hatóságokat a 2988/95 rendelet 1. cikke szerinti „szabálytalanságok" üldözése terén, miközben a gazdasági szereplőket egyrészről hosszan tartó jogi bizonytalanságnak, másrészről pedig annak a kockázatnak tennénk ki, hogy ezen időszak végén esetleg már nem tudnák bizonyítani a szóban forgó ügyletek szabályosságát.

46 Mindenesetre hangsúlyozni kell, hogy amennyiben az olyan négyéves elévülési idő, mint amelyet a 2988/95 rendelet 3. cikke (1) bekezdésének első albekezdése előír, a nemzeti hatóságok szempontjából esetleg túlságosan rövidnek tűnik ahhoz, hogy lehetővé tegye számukra a bonyolultabb szabálytalanságok üldözését, a nemzeti jogalkotó még mindig megteheti, hogy az említett cikk (3) bekezdésében előírt lehetőség keretében az efféle szabálytalanságok tekintetében hosszabb elévülési szabályt fogad el.

47 A fentiek alapján a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy olyan körülmények között, mint amelyek az alapügyekben szerepelnek, ellentétes az arányosság elvével, ha – a 2988/95 rendelet 3. cikkének (3) bekezdésében a tagállamok számára biztosított jog érvényesítése során – harmincéves elévülési időt alkalmaznak jogosulatlanul kapott export-visszatérítések visszafizetésére vonatkozó jogvita esetén.

A harmadik kérdésről

48 A kérdést előterjesztő bíróság a harmadik kérdésével lényegében azt kívánja megtudni, hogy amennyiben egy harmincéves elévülési szabály alkalmazása a 2988/95 rendelet 1. cikke szerinti „szabálytalansággal" kapcsolatos eljárás esetén – az Unió

pénzügyi érdekeinek védelmére irányuló célra tekintettel – aránytalannak bizonyul, ellentétes-e a jogbiztonság elvével az, ha valamely nemzeti bíróság akként határozhat, hogy – a jelen esetben tíz évre – csökkenti e harmincéves elévülési szabály hatályát, ahelyett hogy a 2988/95 rendelet 3. cikkének (1) bekezdésében előírt négyéves elévülési szabályt alkalmazná.

49 Nem kizárt, hogy olyan esetben, amikor a nemzeti bíróságok számára nem áll rendelkezésre más alkalmazható elévülési szabály, az uniós jog követelményeinek való megfelelés érdekében megkísérlik a harmincéves elévülési szabályt a csökkentés irányába értelmezni.

50 Mindazonáltal az alapügyekben érintetthez hasonló, a 2988/95 rendelet hatálya alá tartozó helyzettel kapcsolatban meg kell állapítani, hogy mindenesetre – hosszabb elévülési időt megállapító hatályos nemzeti szabályozás hiányában – a 2988/95 rendelet 3. cikkének (1) bekezdése négyéves elévülési időt ír elő, és közvetlenül alkalmazandó a tagállamokban, ideértve a mezőgazdasági termékek export-visszatérítésének területét is (lásd a C-278/02. sz. Handlbauer-ügyben 2004. június 24-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-6171. o.] 35. pontját).

51 Így olyan körülmények között, amikor az általános jogban szabályozott elévülési időnek a 2988/95 rendelet hatálybalépése előtt jogosulatlanul kapott export-visszatérítések visszafizetésére vonatkozó jogvitára való alkalmazása az Unió pénzügyi érdekeinek védelmére irányuló célra tekintettel aránytalannak bizonyul, az ilyen szabályt nem szabad alkalmazni, és – amint a fent hivatkozott Josef Vosding Schlacht-, Kühlund Zerlegebetrieb és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 34. pontjából következik – a 2988/95 rendelet 3. cikke (1) bekezdésének első albekezdésében előírt általános elévülési idő alkalmazandó, mivel az vonatkozik az e rendelet hatálybalépése előtt

elkövetett szabálytalanságokra is, és a szóban forgó szabálytalanság elkövetésének időpontjával indul meg.

52 Ugyanis, ha ilyen helyzetben a nemzeti bíróság a 2988/95 rendelettel összefüggésben szabadon csökkenthetné az eddig alkalmazott elévülési időt annak érdekében, hogy olyan szintre vigye le, amely már alkalmassá teszi arra, hogy megfeleljen az arányosság elvének, noha egyébként rendelkezésére áll az uniós jogon alapuló és a jogrendjében közvetlenül alkalmazandó elévülési szabály, ez éppen azokat az elveket sértené, amelyek szerint egyrészt ahhoz, hogy a jogbiztonság fenntartására irányuló célját elérhesse, az elévülési időt előzetesen kell megállapítani (lásd a fent hivatkozott ACF Chemiefarma kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 19. pontját, valamint a fent hivatkozott Marks & Spencer ügyben hozott ítélet 39. pontját), másrészt pedig az elévülési idő „analógia útján" történő bármely alkalmazásának a jogalanyok számára kellően előreláthatónak kell lennie (lásd analógia útján a fent hivatkozott Danske Slagterier ügyben hozott ítélet 34. pontját).

53 Mindazonáltal ilyen helyzetben – amint a jelen ítélet 46. pontjában is emlékeztettünk rá – a nemzeti jogalkotó még mindig megteheti, hogy a 2988/95 rendelet 3. cikkének (3) bekezdésében előírt lehetőség keretében hosszabb elévülési szabályt fogad el.

54 A fentiek alapján a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy olyan körülmények között, mint amelyek az alapügyekben szerepelnek, ellentétes a jogbiztonság elvével, ha a 2988/95 rendelet 3. cikke (3) bekezdése szerinti „hosszabb" elévülési idő olyan, az általános jogban előírt elévülési időn alapulhat, amelyet bírósági úton csökkentettek annak érdekében, hogy alkalmazása megfeleljen az arányosság elvének, mivel ilyen körülmények között mindenképpen a 2988/95 rendelet 3. cikke (1) bekezdésének első albekezdésében előírt négyéves elévülési időt kell alkalmazni.

A költségekről

55 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (negyedik tanács) a következőképpen határozott:

1) Olyan körülmények között, mint amelyek az alapügyekben szerepelnek, főszabály szerint nem ellentétes a jogbiztonság elvével, ha az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló, 1995. december 18-i 2988/95/EK, Euratom tanácsi rendeletben meghatározott európai uniós pénzügyi érdekek védelmével összefüggésben és e rendelet 3. cikke (3) bekezdésének alkalmazásában valamely tagállam nemzeti hatóságai és bíróságai egy jogalap nélkül folyósított export-visszatérítés visszafizetésére vonatkozó jogvita esetén „analógia útján" alkalmaznak olyan elévülési időt, amely általános nemzeti jogi rendelkezésen alapul, feltéve azonban, hogy az ilyen, ítélkezési gyakorlatból eredő jogalkalmazás kellően előrelátható volt, aminek vizsgálata a kérdést előterjesztő bíróságra hárul.

2) Olyan körülmények között, mint amelyek az alapügyekben szerepelnek, ellentétes az arányosság elvével, ha – a 2988/95 rendelet 3. cikkének (3) bekezdésében a tagállamok számára biztosított jog érvényesítése során – harminc éves elévülési időt alkalmaznak jogosulatlanul kapott export-visszatérítések visszafizetésére vonatkozó jogvita esetén.

3) Olyan körülmények között, mint amelyek az alapügyekben szerepelnek, ellentétes a jogbiztonság elvével, ha a 2988/95 rendelet 3. cikke (3) bekezdése szerinti „hosszabb" elévülési idő olyan, az általános jogban előírt elévülési időn alapulhat, amelyet bírósági úton csökkentettek annak érdekében, hogy alkalmazása megfeleljen az arányosság elvének, mivel ilyen körülmények között mindenképpen a 2988/95 rendelet 3. cikke (1) bekezdésének első albekezdésében előírt négyéves elévülési időt kell alkalmazni.

Aláírások